

Kaader filmist Päkapiudisko. Turvakodus ja eliitkoolis on probleemid ühesugused, viimases pole need ainult nii avalikud.

Alasti tõde koolivägivallast ekraanil

- Andres Maimiku ja Jaak Kilmi peagi esilinastuv tõsielufilm "Päkapiudisko" näitab varjamatult laste julmust
- Jõhkrad teismelised pistavad klassikaaslase pea WC-potti või panevad ta juuksed põlema

Tiina Laanem
tiinal@epl.ee

► Karl (13, nimi muudetud) õppis ühe Tartu kooli seitsmendas klassis, oli viisakas ja teadmishimuline. Ise ta kunagi tüli ei norinud. Ometigi oli ta kooliaasta lõpuks närvivapustuse äärel ning pidi käima tugikeskuses teraapias. Võbisevate huulte ja värisevate kätega noormees tunnistas heitunud, et raske on vastu pida, kui sind söimatakse ülekooli tõpraks ja vördjaks. Peksukotiks sattumise põhjused peitusid tõe tõttu saadud vabastus kehalisest kasvatuses kui ka neljadvie päevikus. Lõpuks tuli poisile appi emake Loodus: venitas ta kõigist kiusajatest pea jagu pikemaks ning olukord lahenes.

Nii hästi ei läinud aga Merilil (14, nimi muudetud), kes oli sunnitud kooli vahetama. Esialgu söimati tüdrukut paksuse tõttu pörsaks. Segaduses teismeline otsustas narrijatega ise kaasa naerda. Vägivallatsejad tõlgendasid seda mänguga kaasaminekuna ning kiusamine muutus järjest jõhkramaks. Tüdrukut peksti käte ja jalgadega, erilist lõbu pakkus koolikaaslastele tema juuste põlemasüütamine. Metsikuste eestvedajaks kujunes poiss, kes eelmises koolis oli ise olnud tagakiusatava rollis. Õpetajaskond vaatas juhtunust kramplikult mööda, osutades hoopis kodustele probleemidele.

LINASTUB KUU LÕPUS. Nii eelkirjeldatud lugudega kui ka paljude teiste sarnaste juhtumitega puutusid režissöörid Andres Maimik (30) ja Jaak Kilmi (26) kokku viimase kolme aasta jooksul, mil valmis nende dokumentaalfilm "Päkapiudisko". Oktoobri lõpus vaatajateni jõudev linatõe räägib julmusest, millega lapsed koolis või kodus silmitsi seisavad. Filmitegijate sõnul leiab tänapäeva Eestist drastilisi lugusid küllaga, kuid nende avalikuks tegemine on sageli keeruline. Kui vanemad peksavad lapse kehale sinikaid ja verivorpe, kaldub laps seda varjama või isegi õigustama. Ka seda, et klassikaaslased loobivad ta vihikuid poriloiku ja suruvad teda ennast silmipidi WC-potti, ei taha ohver täiskasvanutele tunnistada. Peksmise-mõnitamise väljaraakimine nõuab kannatajalt tohutut eneseületamist. Alles siis, kui enam kuidagi ei jõua, taanduvad häbi, alandus ja hirmutunne.

"Esialgu takerdusime sellele, et keegi polnud nõus oma nime ja näoga rääkima," selgitab režissöör Andres Maimik. "Jääbki küsitavaks, mida avalikustamine hiljem kaasa toob. Lastekaitse Liiduga pidasime tsenseerimise üle suuri vaidlusi, sest nemad arvasid, et peksmisest liiga avameelselt rääkivad Orisaare erikooli poisid rikuvad sellega oma tuleviku ära."

Maimik ja Kilmi näitavad filmis alasti tõde, kuid lahenduste otsimise jätkavad vaataja hooliks. Toimuvat kõrvalt jälgides tõdesid mehed üksmeelselt, et mentaliteet "koeri ja lapsi kasva-

tatakse peksuga" püsib eestlaste hulgas vankumatuna. Kui laps näeb kodus, et asju otsustatakse jõupositsioonilt, siis laseb ta kooliski käiku sama taktika.

KOOL KÄITUB JAANALINNUNA. Maimiku sõnul nägid nad Eestima turvakodudes lapsi, kelle juukseid oli suurte laikudena välja kistud ja pisikesi konte-luid sadistlikult murtud. Leidub lapsi, keda kodused lausa puuris hoivavad.

"Koolivägivalla juhtumeid leiab meil iga nurga peal," räägib sotsiaaltöötaja, filmi "Päkapiudisko" tegelane Maris Migul. "Lausa hämmastav, kui mõjuvalt oskavad lapsed kaaslast alandada. Eestis surutakse selle koha pealt silmad kinni. Samas pole kindel, et kannatanud avalikustamise tõttu veelgi rohkem ei kannataks."

Miguli arvates on jaanalinnukaäitumise parimaks tunnistuseks filmitegijate katse helistada koolidesse ja uurida, kuidas on neil lood vägivallaga. Enamik õppeasutusi eitab seda püüdliselt. Ometi on stiililine tagakiusamine, mida esineb pea kõigis koolides, sageli muutunud läbimõeldud vägivallatsemiseks. Koolikoti äravõtmise ja näkkusülitamise on lapsemäng selle kõrval, kui kedagi seotakse pimedas garderoobis nagi külge või sunnitakse keelega pörandat lakkuma.

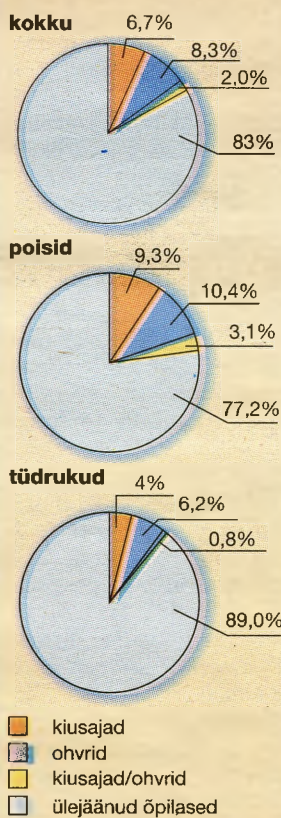
Filmi tegijad intervjuueerisid paljude koolide õpilasi ning peaaegu kõik neist kinnitasid kokkupuutumist füüsilise või vaimse vägivallaga. Andres Maimik mõonab, et pealinna eliitõppeasutustes ei ole koolivägivallad lihtsalt nii avalik kui äärelinna või maakoolides.

"21. keskkoolis leidub seda sama palju kui Kehra keskkoolis," iseloomustab olukorda filmitegija. "Aga selliseid kante nagu Kopli, Sikupilli ja Pelgurand võib vabalt kutsuda getodeks. Seal liiguvad ringi mitmekümnepealised kuritegelikud noortejõugud, kes peksavad nii üksteist kui teisi. Vahe Harlemi ja Bronxiga on võib-olla selles, et siin ei ole tegevus nii organiseeritud ega ter-

Koolikiusamine

Kiusamisi koolis on kogenud üle poole tavakooli õpilastest. Kõige sagedamini kiusatakse 5. ja 6. klassis poiste hulgas.

Koolikiusamine tavakooli 3.–12. kl õpilaste seas:

Allikas: UNDP

Risto Bakhof

ritooriumid nii jagatud."

"Päkapiudiskost" jääbki õhku küsimus, millest alustada probleemi lahendamist. Kas intensiivistada veelgi "Ära löö last" kampaaniaid, sest kaudselt saab vägivaldne käitumine alguse kodust? Või alustada julgelt peksmise-mõnitamise juhtumite päevavalgele tirimist lootuses, et kui asjad jõuavad osalejate kitsast ringist väljapoole, hirmutab see järgmisi noorukeid vägivaldsete ritta astumast? Selge on aga see, et kõigepealt peavad koolide juhtkonnad ja õpetajad probleemi tunnistama.

Ka rängad kiusamisjuhtumid saavad alguse süütuna näivast togimisest.

SAMAL TEEMAL

Vaikimine valab õli tulle

► **Tiina Arandi**, koolipsühholoog: "Sattusin eelmisel talvel trolliga Reaalkoolist mööda sõites pealt nägema juhust, kui kaks poissi surusid kolmandat lumehange. Nagu kiusatav püsti tõusis, nii lendas uuesti lumme. Vaatepilt oli sedavõrd jube, et sundis mind trollist väljuma ja asjasse sekkuma. Olen kindel, et sellised vägivallatsemised on puhtalt kooli küsimus. Kui kool sellest mööda vaatab, siis need asjad juhtuvadki. Kiusajad saavad tegutseda tänu sellele, et kõik on vait."

Ühel minu tuttavall Tallinna koolipoisil pani klassivend jope seljas põlema. Õnneks poiss ise põletushaavu ei saanud, kuigi jope seljale tekkis tohutu auk. Siin võib eeskujuks tuua klassijuhataja reageerimist. Juhtunust teada saades helistas ta kohe hulgigaanitseja vanematele ning nõudis, et nende laps vabandaks kannatanu ees ja maksaks rikutud rõiva kinni. Kui perekond tema palvet ei täitnud, läks ta laupäeval isiklikult nende koju ega lahkunud sealt enne, kui noormees oli vabandava telefonikõnega hakkama saanud.

► **Marit Vesiaid**, Tallinna 49. keskkooli tugioõpilane: "Ega kiusamisalused lapsed oma muresid meilegi kuigi meelsasti räägi, kuid siiski julgemini kui õpetajatele. Olukord tundub eriti hull just kuendast kuni üheksanda klassini. Eelmisel õppeaastal tegelesime seitsmenda klassi tüdrukutega, kes olid jagunenud kampadesse ning söimasid ja mõnitasid üksteist, palju jaksasid."

Üldiselt satuvad noritavateks ikka need, kellel midagi teistmoodi – paksemad, kehvemad riided, vaiksem iseloom. Ka kiusajad on ise millegi poolest nõrgad ning nad tahavad seda agressiivse käitumisega varjata. Paljud neist kardavad ise kiusatava rolli sattumist."